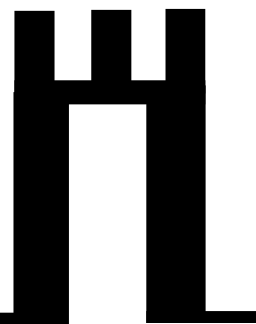

hlásk

ročník XXXV, 2024, č. 3

Racovské trze

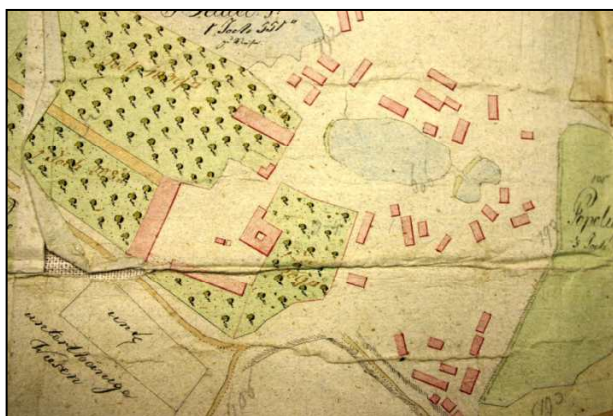
Zdeněk Procházka

Víska Racov, dříve též Racovy, německy Ratzau, leží na okrese Tachov v blízkosti silnice spojující Horšovský Týn s Borem. Celkové pohledy na Racov obohacuje silueta kostela sv. Martina, který je vybudován na nejvyšším místě vsi.

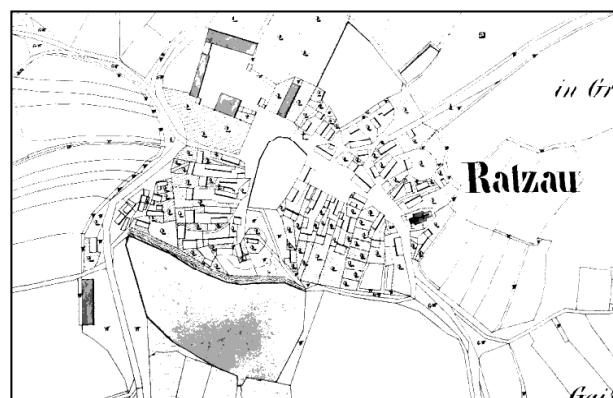
Název lokality pravděpodobně upomíná na zakladatele, který užíval jméno Ratibor, Ratmír či Racek. Nejznámějším a nejstarším nositelem tohoto jména v regionu byl Ratmír ze Skviřína připomínaný v letech 1224–1232, který je považován za nejstaršího spolehlivě doloženého předka pánů ze Švamberka.¹⁾ Jméno Racek bylo ale oblíbené i u rodu píšicím se po nedalekém hradu Prostiboři, jehož členové výrazně zasáhli do středověkých dějin Racova. Nejstarší zmínka o vsi se vztahuje k roku 1247, kdy jsou připomínáni synové „Lupolda de Rachov et de Blahoust“ Ratmír a Protiva. Ratmír se pravděpodobně stal samostatným majitelem Racova, zatímco jeho bratr užíval predikátu odvozeného od vsi Blahousty.²⁾ Rodový původ nejstarších známých držitelů Racova neznáme, můžeme se ale s jistotou dávkou opatrnosti domnívat, že náleželi k rozvětvenému rodu Prostibořiců. K četným větvím rodu náleželi i rytíři z Kočova, Tasnovic a Mělnice. S přímým dokladem užšího vztahu Prostibořiců k Racovu se setkáváme u Habarta z Prostiboře, který mezi roky 1356–1362 držel podací práva ke kostelům v Racově a Prostiboři. V roce 1359 vlastnili patronát k racovskému kostelu společně s Habartem Otík, Přibík a Jordan z Racova, kteří pravděpodobně také patřili do rodu Prostibořiců.

Habart z Prostiboře patřil mezi elitu tehdejší západočeské šlechty, zastával funkci zemského sudího v Chebu a zúčastnil se patrně i výpravy Karla IV. do říše v roce 1360. Pro nás je ale důležitější fakt, že byl prvním historicky známým držitelem hradu Prostiboře, jehož nejstarší dochované části můžeme datovat do období kolem roku 1308. V podstatě současně byl v Racově budován gotický kostelík, ten byl dle dendrodat získaných z konstrukce krovu datován do období kolem roku 1310. Doplníme-li pak tyto údaje zjištěním, že prostibořský hrad i racovský kostelík obsahuje žulové kamenicky opracované artefakty, z nichž některé jsou svým zpracováním téměř totožné, je propojení stavebníka Prostiboře se stavbou racovského kostela zcela průkazné. Habartova otec

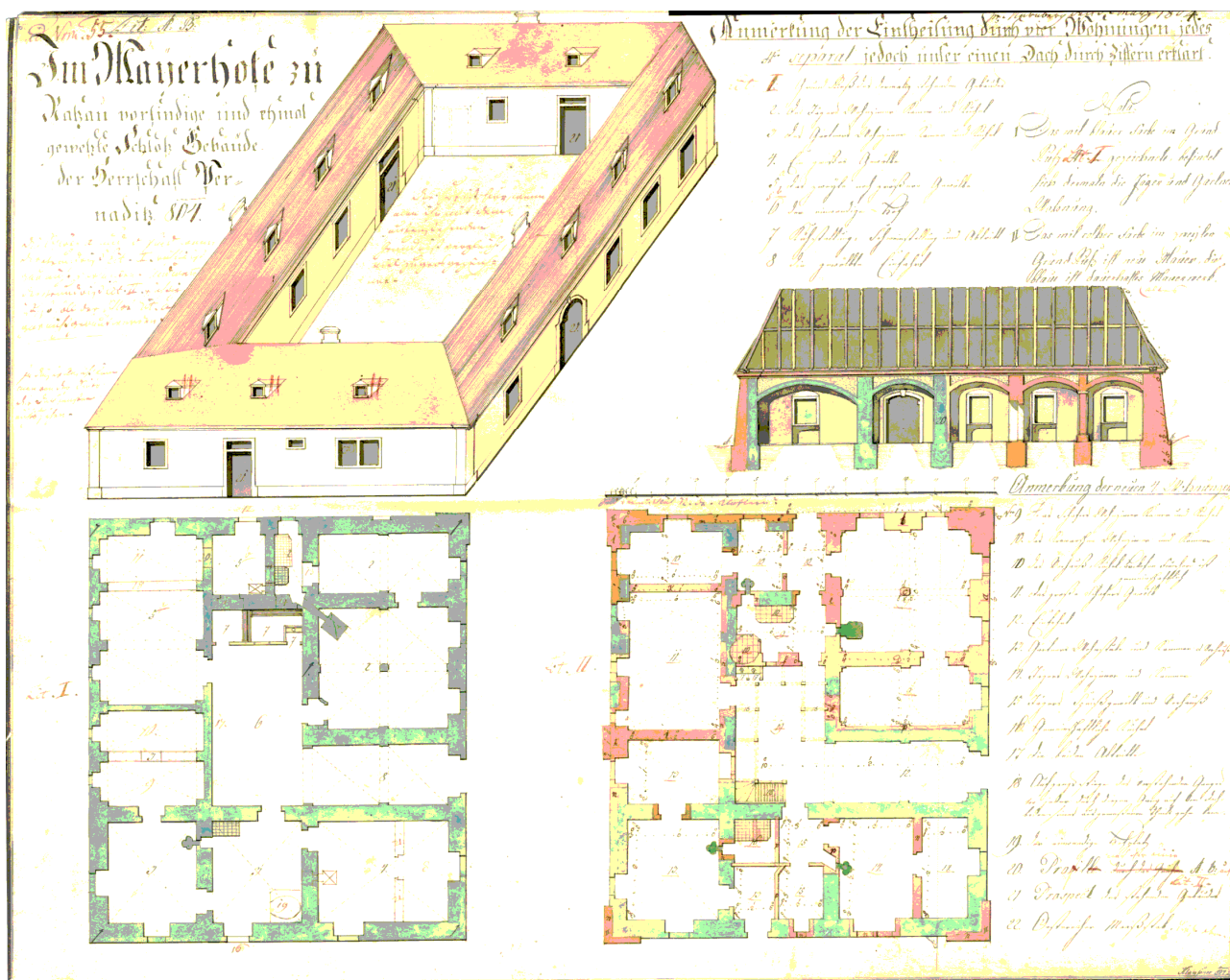
sice neznáme, ale jeho strýcem mohl být Racek z Prostiboře, který se v roce 1288 stává po období deseti let opatem kladrubského kláštera. Vztah Prostibořiců ke kladrubským benediktinům byl velice úzký, neboť z jejich

Obr. 01: Racov se dvorem a zámečkem výřez z mapy datované do období kolem roku 1830. Mapa není stranově orientovaná (SOA v Plzni, pracoviště Klášter, Vs Bor, i. č. 4828, M 30).

Obr. 02: Racov na mapě stabilního katastru z roku 1838. Uprostřed mezi rybníky vidíme kruhový areál, místo předpokládané starší tvrze. Při severním okraji vsi se nachází areál dvora se zámečkem. Obdělňá budova při západním okraji náležela ovčínu, na protilehlé straně vsi je zakreslen kostel (Státní okresní archiv Tachov).

Obr. 03: Racov, bývalá tvrz – zámek, stavební dokumentace na přestavbu z roku 1804. Šedomodře je označeno stávající zdivo, červeně zdivo nové (SOA v Plzni, pracoviště Klášter, fond Vs Bor, i. č. 240, kart. 89).

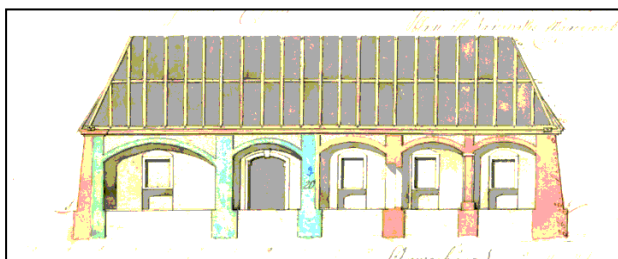
rodu pocházeli tři klášterní opati – Rackové I., II. a III. Můžeme také předpokládat, že na obou výše zmíněných stavbách se výraznou měrou podílela kladrubská stavební huť.³⁾

Historické zmínky nebo terénní stopy středověkého šlechtického sídla, které bychom mohli na počátku 14. století předpokládat ve vyvýšené poloze u kostela, se nám nedochovaly. Poměrně průkazné jsou ale pozůstatky tvrziště, které se nacházejí v prostoru návsi a byly v minulosti obehnané vodním příkopem, z něhož se zachoval rybníček (popis tvrziště viz příslušná kapitola).

Výčet drobných šlechticů, jejichž rodový původ není znám, ale o nichž víme, že byli kolátoři kostela v Racově, pokračuje i ve 2. polovině 14. století. V roce 1371 tu jsou připomínáni Nachval a Přibík. Roku 1379 drželi určitý majetek ve vsi i podací ke kostelu Ota, Jiřík a Martin. Výše uvedený Přibík z Racova žil ještě v roce 1404, ale nevíme, zda v Racově vlastnil nějaký majetek. August Sedláček se ve statí věnované Racovu domnívá, že majitelkou tvrze byla kolem roku 1396 Dorota, vdova po Onšovi z Racova. Za jejího dalšího majitele považuje Jana z Racova, který se v pramenech objevuje roku 1414, přičemž se o ves Racov dělil s dalšími spolumajiteli.⁴⁾ Janova vdova Drahuse prodala 24. května 1437 tvrz Racov s poplužním dvorem, dalším příslušenstvím a patronátními právy Janovi zvanému Shýbal z Modřejovic.

Jan Shýbal stojí na počátku dlouhé řady drobných šlechtických majitelů, kteří Racov buďto samostatně nebo jako součást sousedních statků drželi. V roce 1454 si Racov s tvrzí jako odúmrt' vyprosil Beneš Libštejnský z Kolovrat. Poté se objevují další majitelé, kteří ale měli Racov propůjčený jen dočasně jako léno.

Na přelomu 15.–16. století zmínky o Racově mizí. Teprve v letech 1521–1532 se v pramenech objevuje Volf Sedlecký z Újezdce, který držel podstatný díl Racova s tvrzí a v zápisech se objevuje jako „wolff z augeudcze a w racowech“.⁵⁾ Na sedlecké vladky upomíná náhrobník Bohuslava Sedleckého z Újezdce (†1520) zasazený v racovském kostele. Před rokem 1540 koupil Racov Jindřich Purkart z Hořešovic, který držel sousední statek Bernartice. Roku 1544 je jako majitel Bernartic připomínán Martin Purkart, po němž zdědila statky jeho dosud svobodná dcera Anna Purkartovna. Ta v roce 1552 učinila zápis, jímž statky, které vlastnila, měly po její smrti připadnout Janovi Merklínskému z Merklína a na Souměři, který měl za manželku Annu, rozenou Vidršpergárovou. Od roku 1603 je jako majitel Racova uváděn Janův syn Adam Merklínský z Merklína a na Racovech. Druhou část statku spravovanou z bernartické tvrze spravoval Adamův bratr Purkart. Podle rozvržení sbírek a berní z roku 1615 držel samostatný statek rytíř Adam Merklínský z Merklína a na Racovech. Ke statečku náleželo 29 poddanských rodin, jeden ovčácký mistr se dvěma pacholky a dvě

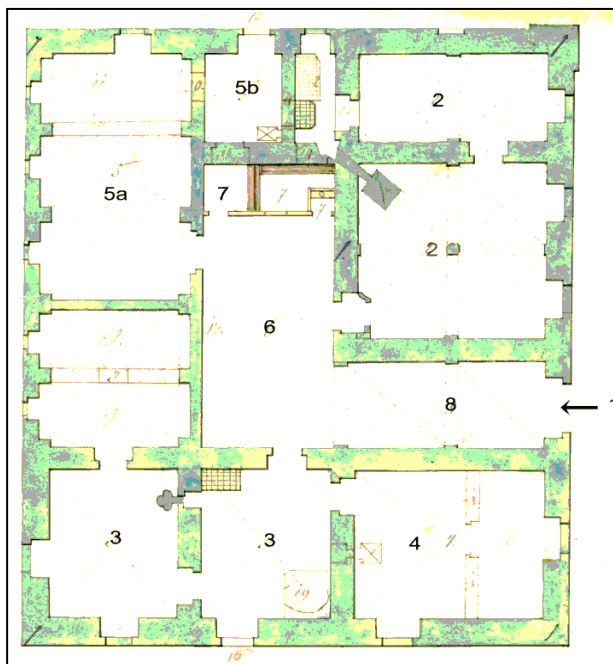
Obr. 04: Racov, podélný řez bývalou tvrzí. Šedomodře je vyznačeno stávající zdivo, červeně zdivo nové (SOA v Plzni, pracoviště Klášter, fond Vs Bor, i. č. 240, kart. 89).

mlýnská kola. Do sbírek odváděl ze statku sumu 60 kop 30 krejcarů a berní ve výši 19 kop 20 krejcarů.⁶⁾ Adamův bratr Purkart se dostal do finančních potíží a byl nucen zadlužený statek prodat. V roce 1623 tak odprodal Gabrielu Pechmannovi na Olešné a Starém Sedlišti statky Racov a Vitovice, které zdědil po smrti příbuzných.⁷⁾ Pravděpodobně za Purkartů nebo Merklínských byla v Racově vystavěna nová čtyřkřídla tvrz, která se svým uspořádáním blížila k dosud zachované tvrzí v Bernarticích.

Císařský plukovník Gabriel Pechmann ze Schönau bojoval jako podplukovník v bitvě na Bílé Hoře na straně českých stavů. České statky si ale dlouho neužil. Padl 4. srpna 1627 v bitvě s Dány u obce Granowo ve velkopolském vojvodství. Ve starosedlském kostele Nanebevzetí Panny Marie se na něho zachovala velice zajímavá památka. Jedná se o figurální náhrobník, na němž je Pechmann zobrazen v plné zbroji. Pechmannovu totožnost by mohl bezpečně doložit jeho erb zobrazený v oválné kartuši v pravém dolním rohu náhrobníku, jeho reliéf je ale zcela sešlapaný. Náhrobní kámen dal zhotovit svému strýci David Groschopf, který byl hejtmanem v Pechmannově regimentu a po jeho smrti získal Olešnou a Staré Sedlo. David Groschopf zemřel před rokem 1650, neboť jeho ovdovělá manželka Eva Marie, rozená ze Schirdingu, se ve zmíněném roce provdala za podplukovníka Parida von Spandko.⁸⁾ Ještě předtím snad David Groschopf prodal Racov Jáchymovi von Reichart.

Dle sdělení starších badatelů se v roce 1641 stal novým majitelem Racova nejvyšší císařský vachtmistr Ota Jiří Helversen, držitel blízkých Tasnovic. Uvedený rok však není zcela správný, neboť po Tasnovicích a Racově se psal již jeho tchán Sebastián Černín. Helversen přišel do Čech z německého Löneburgu, a spíše než válečným uměním, získával statky výhodnými sňatky. Jména jeho čtyř manželek známe jen díky pečlivé práci genealoga Bohumíra Daniela Wunschwitz.⁹⁾ Za první manželku měl Helenu Černínovou z Chudenic, s níž vyženil Tasnovice a Racov. Manželé dali v roce 1637 zřídit nový oltář v kostele sv. Vavřínce nad tasnovickou tvrzí. Po jeho stranách byly zasaženy erby Helversenů a Černínů. V roce 1655, kdy proběhla vizitace pro berní rulu, se Helversen zdržoval především na tvrzí v Tasnovicích, která byla považována za centrum statku. K němu tehdy náležely vsi Tasnovice, Racov, Dubec, Strachovice, Oplotec a Hašov. Ves Racov tvořilo 13 selských dvorů, 1 usedlost chalupníka a 9 chalup tzv. zahradníků či čtvrtlánků, kteří vlastnili jen drobný pozemkový majetek. Příjmení sedláků byla až na Zikmunda Kramáře německá.¹⁰⁾

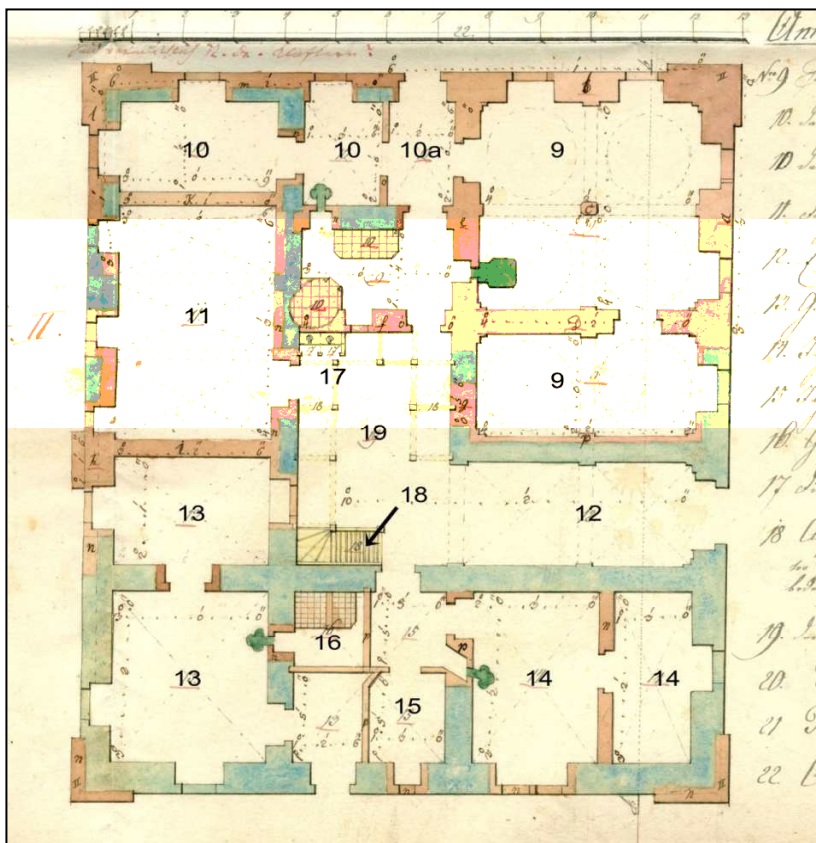
Druhá Helversenova manželka, jejíž jméno se nepodařilo zjistit ani genealogu Wunschwitzovi, pocházela z rodu de Bels ze Slezska. Třetí manželkou Oty Jiřího se

Obr. 05: Racov, plán bývalé tvrze – zámečku. I. Půdorys stávající budovy z roku 1804: 1) vjezd, 2) obytná místnost pro myslivce, komora a kuchyně, 3) obytná místnost zahradníka, komora a kuchyně, 4) velký sklep, 5a, 5b) další dva sklepy, 6) dvůr, 7) vepřín s výběhem, 8) klenutý vjezd (SOA v Plzni, pracoviště Klášter, fond Vs Bor, i. č. 240, kart. 89).

stala Marie Magdalena, rozená Kocová z Dobrše, dcera Dionýsa Koce, pána na Bystřici nad Úhlavou, Petrovicích, Pajreku, Všerubech a dalších statcích, která mu věnem přinesla Petrovice a Všeruby. V roce 1660 koupili společně hrad Krakovec, který dal Ota Jiří nákladně zrekonstruovat, v té době byl hrad podle nové střechy z pálených prejzů nazýván Červeným zámekem. Nákladnou rekonstrukci se ale Ota Jiří natolik zadlužil, že musel Krakovec prodat. Teprve v roce 1666 byl Helversen povýšen do stavu svobodných pánů, český inkolát získal již v roce 1636. Po čtvrté se oženil s Maxmiliánou Ludmilou Kokořovcovou, dcerou Petra Jiřího Kokořovce z Kokořova na Šňáhlavech a Žluticích. Maxmiliána získala od svého prvního manžela Groschopfa statky Olešnou a Vidice, položené v těsné blízkosti Racova.

V roce 1668, kdy byl již Ota Jiří mrtvý, se uskutečnila ne zcela jasná majetková transakce mezi Helversenovou vdovou Maxmiliánou Ludmilou na Olešné, Krakovci a Petrovicích a Ferdinandem Sebastiánem Wernierem, která se týkala statku Racova. Ten měla Maxmiliána zapsán jako jistinu věna. Ze smlouvy vyplývá, že celková částka za statek Racov činila 23 000 zlatých. Dále se dozvídáme, že 18 000 zlatých bylo již v minulosti Wernierovi zapláceno. Ten byl zetěm Oty Jiřího Helversena, neboť si vzal jeho dceru Marii Salomenu z druhého manželství. Maxmiliána Ludmila tak získala rytířské sídlo Racov včetně k němu příslušejících vsí Racova s krčmou, Strachovic, Dubce s krčmou, poplužních dvorů Racova a Vitovic se dvěma mlýny a všemi poddanými. Součástí statku byl i pivovar, ovčín, myslivny a samozřejmě patronát nad filiálním kostelem sv. Martina.¹¹⁾ Vraťme se však ještě krátce k Otovi Jiřímu. Historik Schuster uvádí, že Ota Jiří Helversen měl náhrobní kámen v racovském kostele.¹²⁾ Je ale jen těžko vysvětlitelné, proč by si Helversen vybral za místo posled-

Obr. 06: Racov, plán bývalé tvrže – zámku. II. Půdorys budovy po přestavbě: 9) šafářův byt, komora a kuchyně, 10) byt pasáka krav s komorou, 10a) předstíh, kuchyně, pec a kamna jsou společná, 11) velký šafářův sklep, 12) vjezd, 13) byt zahradníka, komora a předstíh, 14) byt myslivce s komorou, 15) myslivcův sklep, 16) společná kuchyně, 17) záchody, 18) vstupní schodiště na jednotlivé pudy, 19) dvůr (SOA v Plzni, pracoviště Klášter, fond Vs Bor, i. č. 240, kart. 89).

ního odpočinku právě Racov. Zpráva se nedá ověřit, kámen se v kostele již nenachází.

Helversenova vdova Maxmiliána se potřetí vdala za Jana Kryštofa Kagera ze Štampachu na Valči, Vidicích, Olešné a dalších statcích. Racov zůstal prozatím při statku Olešná. Krátce nato byl ale opět připojen k Bernarticím.

Na přelomu 17. a 18. století drželi Bernartice s Racovem Anna Alžběta Lažanská a její synové. V roce 1719 získal statek František Václav ze Sinzendorfu na Plané, který jej o 4 roky později prodal Václavu Alexovi Hildprandtovi z Ottenhausenu. Hildprandtům patřil statek Bernartice do roku 1732, kdy jej Jan Josef prodal společně se Starým Sedlištěm, Racovem a Vitovicemi Dominikovi Markvartovi z Löwensteinu.¹³⁾

V tereziánském katastru, jehož údaje pocházejí z druhé čtvrtiny 18. století, je Racov zapsán jako součást statku Bernartice, jehož majitelem byl Karel Tomáš Löwenstein. Ve vsi mělo své usedlosti 34 hospodářů, Racov byl tak druhou nejlidnatější lokalitou statku, o jednoho hospodáře více měly jen Bernartice. V Racově stál panský dvůr a ovčín. Do kostela sv. Martina docházelo 192 místních věřících.¹⁴⁾

V průběhu 17. století postupně ztrácelo svůj význam i mladší pozdně středověké sídlo umístěné v areálu vrchnostenského dvora. Majitelé panství, k nimž Racov náležel, již žili na jiných sídlech a racovská tvrž se stala obydlím vrchnostenských úředníků a posléze šafářů s personálem, který dohlížel na chod dvora.

Formuláře, sestavené při sčítání lidu, nám přináší jména obyvatel, kteří v bývalém zámku označeném čp. 1 ve druhé polovině 19. století bydleli. Tak např. v roce 1869 tu žily 3 rodiny, celkem 23 osob. Jednalo se většinou o zaměstnance velkostatku, kteří se tu starali o 2 koně, 8 krav, 16 volů, 13 telat a 2 vepře. Roku 1880 se počet nájemníků usazených v zámku snížil na dvanáct. Žili tu členové rodin Dürrů, Rufů a Kreuzerů. Při dvoře bylo chováno 10 jalovic, 3 krávy, 16 volů, 6 prasat a stály tu i 2 úly.¹⁵⁾

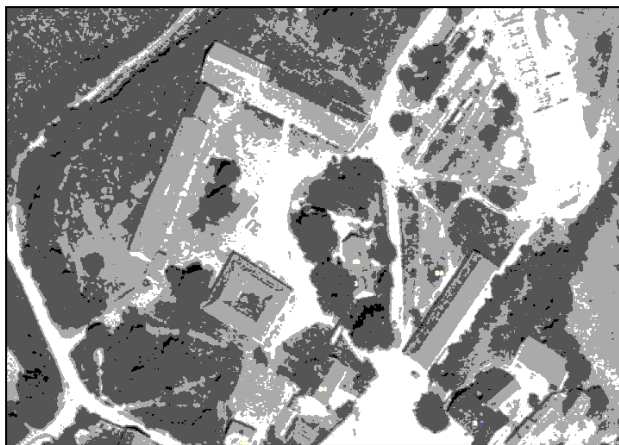
Podoba a terénní pozůstatky racovských tvrží

V areálu vsi existovaly v minulosti pravděpodobně dvě šlechtická sídla. V blízkosti gotického kostela, kde by mohlo sídlo prvních racovských feudálů stávat, se prozatím jeho stopy nepodařilo prokázat. Naproti tomu se v mapě stabilního katastru z roku 1838 podařilo nalézt a následným terénním výzkumem objevit vyvýšeninu s rybníčkem, a tak s velkou dávkou pravděpodobnosti potvrdit existenci středověkého tvrziště. Tvrziště se nalézá v jižní části návsi a je ještě dnes zčásti objato příkopem, který se projevuje jako rybníček. Na historických mapách je oproti současnosti dobře patrná nepravidelná kruhová parcela, na níž stával dřevěný objekt a přiléhá k ní rybníček – bývalý příkop. Před rybníčkem se směrem do návsi nacházel další rozlehlejší rybník,

který byl v 70. letech 20. století zavezen sutí z demolice. Pahorek tvrziště dosahoval v 60. letech 20. století větší výšky a podle výpovědi pamětníků v sobě obsahoval zbytky sklepení. Dnes je využíván jako zahrada, v níž stojí rekreační objekt přestavěný z předválečné budovy. V roce 1982 tu autor této studie ve výkopu pro sloupek oplocení zahrady našel několik keramických zlomků nádob datovatelných do konce 13. a průběhu 14. století. Půda ve výkopu obsahovala úlomky vypálené mazanice a drobné uhlíky. Prostor tvrziště je dnes oplocený, nepřístupný. Skutečné stáří a využití lokality by v budoucnu mohl prokázat archeologický výzkum.

Pokud jsme přijali výše uvedené důkazy o existenci staršího šlechtického sídla za průkazné, můžeme se vydat na opačnou stranu návsi, kde stávala mladší racovská tvrž. Její existenci máme sice bezpečně prokázanou, ale nezachovaly se po ní sebemenší stopy.

Sepsání dějin racovských panských sídel bylo iniciováno nedávným nálezem historického plánu racovského zámku v SOA Plzeň, pracoviště Klášter.¹⁶⁾ Tato stavební dokumentace je vedle historických map prakticky jediným a v daném regionu i ojedinělým pramenem přinášejícím podobu mladší racovské tvrže. Plán bývalé tvrže byl vypracován v roce 1804 borským vrchnostenským stavitelem Klausnerem. Objekt tu je označen jako bývalá zámeková budova příslušející někdy k panství Bernartice. Přestavba měla objekt rozdělit na 4 samostatné byty pro panského myslivce, zahradníka, šafáře a pasáka krav,

Obr. 07: Racov v roce 1959, pohled na areál dvora se čtyřkřídlovou stavbou bývalého zámku (<https://ags.cuzk.cz/archiv/>).

přičemž některé prostory byly společné. Přestavba tehdy již přízemního čtyřkřídleho objektu byla rozsáhlá. Opěráky, kterými byla zesílena nároží, dokumentují špatný stav objektu. Levý plán označený č. I zobrazuje původní stav objektu, zdívo je vyplněno šedomodrou barvou. Všechny místnosti i vjezd do dvora byly zaklenuty křížovými klenbami do pasů. Jednotlivé místnosti jsou doplněny čísly popisujícími jejich využití. Z legendy vyplývá, že myslivec a zahradník bydleli již v původním, nepřestavěném objektu. V plánu označeném č. II jsou nové stavební zásahy zvýrazněny červenou barvou. Týkají se především horní, zřejmě severní části objektu, kde vznikl nový byt pro šafáře. V nově upravených prostorách nahradily původní klenby křížové plackové klenby do pasů. Na dvoře se vybudovalo společné schodiště, jímž bylo možné vstoupit na půdy příslušející jednotlivým bytům. Legendy k plánům jsou uvedeny v popiskách pod obrázky. Podle grafického měřítka, které je uvedeno v klastrech – sázích, dosahovala kratší strana budovy 13 jednotek této míry. Jeden český sáh představoval v přepočtu 178 cm, celková délka kratší strany tvrze dosahovala tedy asi 23 m, delší ji jen o 3 m přesahovala. Zajímavé je srovnání se sousední dosud stojící bernartickou tvrzí, která byla vystavěna na téměř totožném půdorysu 25 x 26 m. Můžeme předpokládat, že obě tvrze získaly svoji renesanční čtyřkřídlovou podobu v 16. století, kdy se nacházely v držení Purkartů z Hořešovic a Merklínských z Merklína. Osud ale nebyl ke tvrzí v Racově tak příznivý jako k sídlu v Bernarticích. Není bez zajímavosti na tomto místě připomenout, že na počátku 80. let 20. století se bernartická tvrz považovala za sýpku, majitelka přemýšlela o jejím prodeji a státní statky o demolici objektu. V roce 1991 byla tvrz v Bernarticích na návrh autora této studie prohlášena kulturní památkou.

Vraťme se ale zpět do Racova. Zde se tvrz využívala jako byty zaměstnanců vrchnostenského dvora a byla i nadále společně s dalšími budovami dvora zaznamenávána na všech historických mapách obce. Panský dvůr získal označení čp. 1. Němečtí regionální badatelé připomínají, že u špýcharu v panské zahradě bývalo možné donedávné doby (přelom 19.–20. stol.) spatřit zbytky racovské tvrze. Je tedy pravděpodobné, že ani racovští Němci nepovažovali čtyřkřídleý objekt za bývalé panské sídlo.

Ke statku přináleželo 150,18 ha půdy včetně asi 8 ha rybníků. Při pozemkové reformě v roce 1928 přišli Löwensteinové o velký lesní revír Racovský les, který předali státu, a 12 ha půdy, jež byla rozdělena drobným zemědělcům. Obec postihlo několik požárů, vrchnostenský dvůr však zůstal ušetřen. Velký požár vypukl v Racově 30. března 1876, kdy vyhořelo 14 usedlostí. Požár v roce 1891 zničil 4 usedlosti, při ohni, který propukl v roce 1906, lehly popelem 3 usedlosti a požár v roce 1921 strávil 5 obytných budov.¹⁷⁾ Ještě na mapě z roku 1838 je patrné, že všechny racovské usedlosti mimo dvora a ovčína byly spalné, proto také naprostá většina dnešní zástavby Racova vznikla až po požárech a modernizacích v prvních desetiletích 20. století.

Hospodářský dvůr s tvrzí stál v Racově nepoškozený ještě v roce 1959, jednoznačně to dokládá letecký snímek, na němž je čtyřkřídleá budova tvrze zaznamenána.¹⁸⁾ Podle Knihy demoličních výměrů, kterou si měl autor kdysi možnost prohlédnout na ONV v Tachově, bylo povolení k demolici dvora čp. 1 v Racově vydáno 8. srpna 1973. Chátrající stavby včetně bývalého zámku odstranili zaměstnanci Zemědělských staveb v Plané. Materiál destruovaných budov posloužil k zavezení návesního rybníka.

V polovině 80. let 20. století si pamětníci na budovu se čtvercovým nádvořím ještě vzpomněli, nazývali ji Terezínem. Obsahovala prý malé klenuté místnosti a byla údajně patrová. Před objektem stávala kašna zásobovaná vodou svedenou z návrší nad vsí.¹⁹⁾ Zámeček měl vysoký krov, prý mistrovské tesařské dílo, kde si kluci rádi hráli na schovávanou. V 60. letech 20. století tam ještě bydlela jedna rodina. Když jsem se ale na zbořený zámeček ptal v roce 2023, v místech bývalého dvora v čp. 44 si jej ale již nikdo nepamatoval.

Poznámky: 1) Jánský, J.: Páni ze Švamberka. 2. rozšířené vydání. Domažlice 2020, s. 21. 2) Procházka, Z. – Úlovec, J.: Hrad, zámky a tvrze okresu Tachov 2. Plzeň 1990, s. 132. 3) Procházka, Z.: Hrad Prostiboř. Historie sídla – popis – stavebně historický vývoj. In: Castellologica bohemia 9. Praha 2004, s. 79–81. 4) Sedláček, A.: Hrad, zámky a tvrze Království českého 13. Praha 1905, s. 111. 5) Citace v pozn. 2, s. 133. 6) Sedláček, A.: Rozvržení sbírek a berní r. 1615 dle uzavření sněmu generálního nejvyššími berníky učiněné. Praha 1869, s. 50. 7) Procházka, Z. – Úlovec, J.: Bernartice. Ročenka Klubu Augusta Sedláčka 1986. Plzeň 1986, s. 46. 8) Informace o Gabrielu Pechmannovi byly získány od Dietera Pechmanna, který se touto historickou postavou podrobně zabýval. Původně byl náhrobník ve starosedlském kostele chybně připisován Davidu Groschopfovi. Zatímco Pechmannovo pečtní znamení zaslané Dieterem Pechmannem obsahuje jednoocasého lva, erb, který má ve své genealogické sbírce Daniel Bohumír Wunschwitz, je čtvrcený s četnými figurami. Pod ním čteme nápis: „Freyherren von Pechman“. 9) Národní archiv Praha, fond Genealogicko-heraldická sbírka Wunschwitz, i. č. 367, kart. 12, Helversen. 10) Čadková, I. – Zahradníková, M. (edd.): Berní rula 25. Kraj Plzeňský 3. Praha 2003, s. 962–965. 11) Státní oblastní archiv (dále SOA) v Plzni, pracoviště Klášter, fond Velkostatek (dále Vs) Bor, kart. 4. 12) Schuster, F.: Tachau-Pfraumberger Heimat. Weiden/Opf. 1962, s. 351. Náhrobník údajně obsahoval datum úmrtí rok 1643, kdy ještě Helversen s jistotou žil. Zda se tedy jednalo o chybně

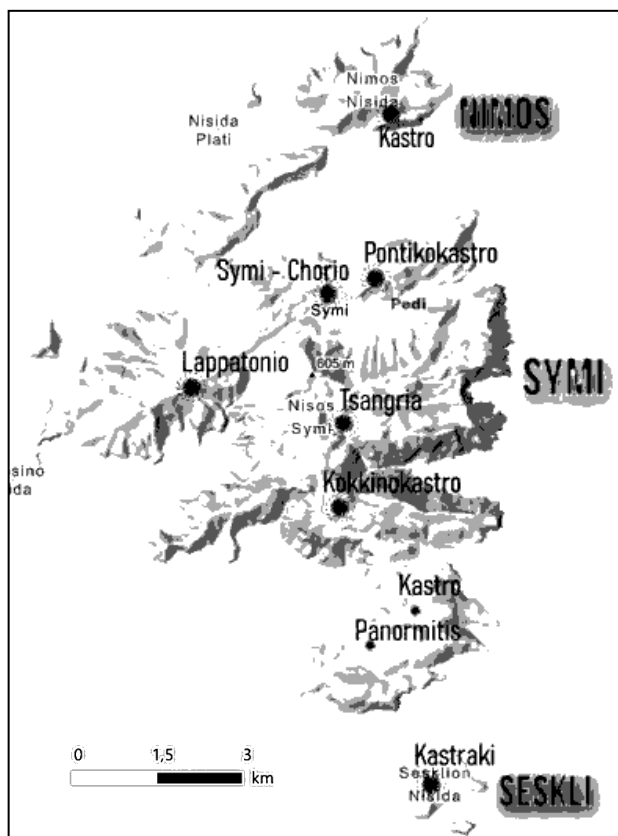
přečtený letopočet nebo záměnu s jinou osobou, některou z Helversenových žen či dětí, se již nedozvíme. **13)** Citace v pozn. 7, s. 48–49. **14)** Chalupa, A. – Lišková, M. – Nuhlíček, J. – Rajtoral, F. (edd.): Tereziánský katastr český 2. Rustikál. Praha 1966, s. 6–7; Burdová, P. – Culková, D. – Čáňová, E. – Lišková, M. – Rajtoral, F. (edd.): Tereziánský katastr český 3. Dominikál. Praha 1970, s. 218–219.

15) Státní okresní archiv Tachov, fond Okresní úřad (dále OÚ) Tachov, i. č. 620, kart. 425, sčítání lidu 1869; fond OÚ Tachov, i. č. 773, kart. 456, sčítání lidu 1880. **16)** SOA v Plzni, pracoviště Klášter, fond Vs Bor, i. č. 240, kart. 89. **17)** Citace v pozn. 12, s. 351. **18)** <https://ags.cuzk.cz/archiv/>. **19)** Citace v pozn. 2, s. 132.

Hrady a jiná opevnění na egejském ostrově Symi (Rhodos, Řecko)

Přemysl Špráchal

Symi leží 20 km severně od ostrova Rhodos. Je obklopeno poloostrovem maloasijské pevniny, takže to má několika směrů, v rozsahu 7 – 10 km, blíže k Turecku, které je nadohled. Obyvatelé ostrova byli především rybáři, ale též vyhledávanými staviteli lodí a stejně tak se zabývali námořním obchodem mezi Rhodem a Tureckem. Těžko přístupný ostrov s neúrodnou půdou vyniká zvláště aromatickými bylinkami, rybolovem a proslulými mořskými houbami (*sponges*). Nejsou zde ani vlastní zdroje pitné vody, a tak ji ostrované složitě získávají filtrací té mořské a také nákladnou transmořskou přepravou. Oplývá více jak šedesáti kostely, řadou kaplí a větrných mlýnů. Jednou z nejvýznamnějších památek je poutní klášter Archanděla Michaela (angl. *Monastery of Archangel Michael Panormitis*), který je zároveň patronem ostrova. Svatému patronu bylo na ostrově zasvěceno devět kostelů. Zmiňovaný v Panormitis na jihu ostrova je ovšem nejvýznamnějším a zároveň druhým největším v oblasti Dodekanesu. Má vnitřní výzdobu dekorovanou freskami ze 14. století. Současný vzhled a celkovou stavební podobu mu dal architekt A. Karnavas v roce 1783.¹⁾

Obr. 01: Symi, schéma pevnostní zástavby na ostrově (kresba autor na podkladě ArcGIS).

O působení rytířského řádu johanitů na ostrově je zpráv poskrovnu. Jedním z dokladů jsou i fresky z dalšího místního kostela sv. Prokopa, které znázorňují obrazový christologický cyklus, militárně laděný u některých postav světců. Nejedná se o jednoho z nejstarších českých světců, ale o palestinského mučedníka sv. Prokopa ze Scythopolisu († 303), který byl johanity oblíben.²⁾

Ostrov Symi je zmiňován už v antických dobách. V raném středověku náležel k byzantské říši a roku 1309 se stal součástí egejských ostrovů pod správou řádu sv. Jana, tedy johanitů. Nejen ve starověku, ale též v pozdním středověku 14.–15. století ležel ve zvýšené vojenské ostraze, kdy byl zvyšován defenzivní zřetel na zefektivnění místních pevností, což bylo společné pro všechny Egejské ostrovy. Jelikož se ostrov Symi nachází v řecko-tureckém příhraničním pásmu, je zde dodnes omezený režim mobilních signálů a některé hory na ostrově jsou zakázanými vojenskými prostory, proto dosud není archeologicky prozkoumán jeho fortifikační systém, a i historiografický výzkum má dosud značné mezery.

Hrad Symi (Kástro, angl. Symi Castle, Castle of Chorio)

Hlavní námořní přístup na ostrov Symi je průlivem ze severu do hlavního městečka Chora s přístavem Gialos (Yialos). To plynule přechází hustou úboční neoklasicistní zástavbou horní částí intravilánu do Ano Symi až k johanitskému hradu postavenému v čele průlivové úžiny nad městečkem. Z přístavní části vede k hradu tzv. *Kali Strata*, cesta s pěti sty schody vybudovanými ze stavebního materiálu použitého ze zaniklé starověké akropole. I samotný hrad částečně využil zdivo starověké akropole, na jejímž místě stojí. Z celkem pěti zaniklých kostelů přímo v areálu hradu stojí za zmínku zbytky chrámu bohyně Athény a zvláště pak kostel Panny Marie (*Megali Panagia*).³⁾

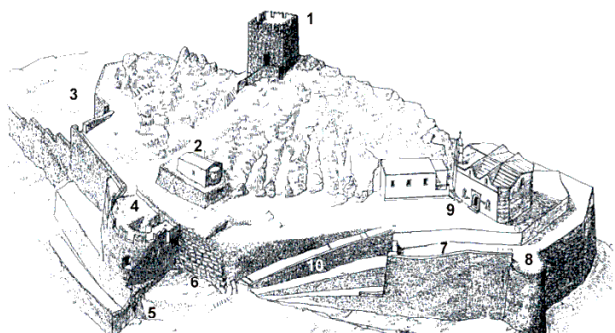
Obr. 02: Gialos, čelní pozice přístavu s majákem a kamennou věží z roku 1881. Vlevo policejní stanice v duchu italského slohu, kde byl po válce roku 1945 sepsán kapitulací protokol s integrací Dodekanesu k Řecku (foto autor).

Obr. 03: Symi, celkový pohled na hradní návrší s přístavním centrem (foto autor).

Obr. 04: Symi, hradní návrší s obvodovými hradbami (foto autor).

Obr. 05: Symi, částečná rekonstrukce hradu (kresba M. Losse; první citace v pozn. 4, s. 87). 1. Strážní věž (zachovaly se pouze základy), 2. kaple, 3. dolní předhradí, 4. půlkruhová bašta, 5. brána, 6. část hradby antické akropole, 7. úsek byzantských hradeb, 8. bašta ve skarpové zdi, 9. novodobý kostel, 10. novodobá rampa.

Strata, cesta s pěti sty schody vybudovanými ze stavebního materiálu použitého ze zaniklé starověké akropole. I samotný hrad částečně využil zdivo starověké akropole, na jejímž místě stojí. Z celkem pěti zaniklých kostelů přímo v areálu hradu stojí za zmínku zbytky chrámu bohyně Athény, a zvláště pak kostel Panny Marie (*Megali Panagia*).³⁾

Hrad je po historické stránce nepříliš prozkoumaný, a tak jsou zmínky o něm v současné literatuře stručné. Pravidelné kvádry částí jeho opevnění se datují do éry byzantského stavitelství ve 4.–5. století. Stavební aktivity z 2. pol.

Obr. 06: Symi, kostel Eklisia Panagia (tj. Panny Marie) na základech středověkého hradu (foto autor).

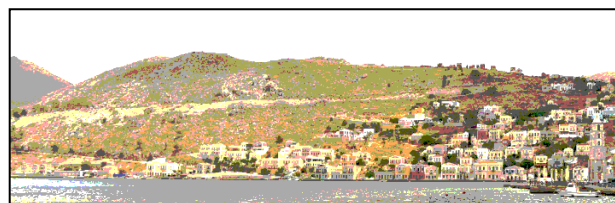

Obr. 07: Symi, celkový pohled na záliv s přístavem a hradním návrším v popředí (foto autor).

15. století dokládají výrazné přestavby předešlých podob opevnění některými z johanitských velmistřů. Zkvalitnění opevnění v letech 1454–1467 (za velmistřů de Milly a Zacosty) zaručilo defenzivní úspěch i při dobývání sedmitisícovou tureckou armádou.⁴⁾ Podle erbu velmistra Emeryho d'Amboisse (1503–1512) na vnějším masivním rondelu je patrné, že se stavební opevňovací práce neustále zefektivňovaly i v průběhu celého johanitského období do konce jejich éry. Ještě za druhé světové války místo sloužilo jako protiletadlové palebné postavení.

Pontikokastro

Pouhých 700 m severovýchodně od Kástra Symi se nachází mlýnský vrch s dalším neznámým opevněním, zvaným v překladu Myší hrad. Obě fortifikace spojuje linie dvou desítek věží větrných mlýnů. Pro nízkou prozkoumanost

Obr. 08: Pontikokastro, mlýnský vrch s hraděm na horizontu (foto autor).

Obr. 09: Ano Symi, celkový pohled na horní část města ležící mezi hrady Chorio (Symi) a Pontikokastro. Mlýnský vrch s ostrým hřebenem dále rozděluje přístavní záliv od zálivu Pedi. Zcela vlevo ostrov Nimos a v pozadí turecké pobřeží (foto autor).

Obr. 10: Pontikokastro, mlýnský vrch s Nireovou hrobkou na konci – vyznačeno šipkou (foto autor).

Obr. 11: Pontikokastro, celkový půdorysný pohled na zaniklou zástavbu hradiště – šipkou vyznačena hrobka (<https://www.google.com/maps> (upraveno)).

pozůstatků není „hrad“ zařazen do kontextu historie. Uvažuje se o starším opevnění z helénistického období, které johanité přizpůsobili vlastním potřebám.⁵⁾

Nejde o unikátní název, neboť na Peloponésském poloostrově jižního Řecka, existuje známější hrad stejného jména (Pontikokastro, jinak také Belveder, Velindew), který 20. června 1493 opeľoval slezský rytíř Jindřich z Cedlic (Zedlitz).⁶⁾

Výše se nachází torzo objektu kruhového půdorysu, které také není dosud spolehlivě vysvětleno. Obecně se má za to, že může jít o antickou pohřební památku zvanou

Nireova hrobka.⁷⁾ Podle řecké mytologie byl Nireus symijským králem a jedním z vojevůdců v Trójských válkách.

Tsangria (Kastro Tsagkrias, Kástro Tságrias)

Uprostřed ostrova se nachází pozůstatky starověké fortifikace Tsangria. Během středověku byl znovu využit a starověké zdivo sloužilo k přestavbám obnovené pevnosti. Později se druhotně stal součástí hospodářského zázemí, a nakonec byl využit pro stavební materiál k jiným stavbám a zpevnění polních teras.

Dodnes se zde nacházejí drobné pozůstatky základového zdiva obvodových hradeb. Uvnitř areálu stála kruhová stavba věže. Jiná věž (Pýrgos), zvaná Chamés, stávala severovýchodně od hradu.⁸⁾

Kokkinokastro

Necelé dva kilometry jižně od předchozího „hradu“ se nachází nevysoké pozůstatky 160 cm široké obvodové hradby obkružující skalnatý vrch. Lokalita se v překladu jmenuje Červený hrad (Kokkinokastro, Castello Rosso). Ani tento název na egejských ostrovech není nijak ojedinělý, jak kromě Symi dokazují také ostrovy Euboia a Alonnisos.⁹⁾

Na rozdíl od častých „hradů“ s červeně zbarveným geopodlozím, tento je světle šedobílý. Zbytky červeného pigmentu se však nalézají ještě v omítce branského prostoru, který mohl být příčinou lidového pojmenování „hradu“. Stejně tak může jít o komolený etymologický základ jiného původu, jak naznačuje nedaleký klášter Archanděla Michaela Kokkimidi ze 17. století nebo pomístní jméno Kokkinochoma na severním symijském poloostrově Diapori.

Byzantský hrad chránily opevněné terasovité plošiny a přístavba pozdně středověkého barbakánu, který ukazuje na využití pevnosti johanitskými rytíři.¹⁰⁾

Lappatonio (Kastro Lappantoniou)

Lappatonio je posledním zdokumentovaným opevněním na ostrově Symi. Leží na západě ostrova v nadmořské výšce 400 m n. m. Odhaduje se, že tento vápencový, částečně nasucho zděný „hrad“, původně pocházel z byzantských dob. Byl vystavěn na mírné plošině zhruba uprostřed ostrého hřbetu s dalekým rozhledem po moři. Polovina hřbetu je hustě zalesněná, druhá je naopak suťová a prosluněná, což sem přitahuje hady a štíry.

Obr. 12: Lappatonio, ilustrační záběr hradu (<https://www.google.com/maps>).

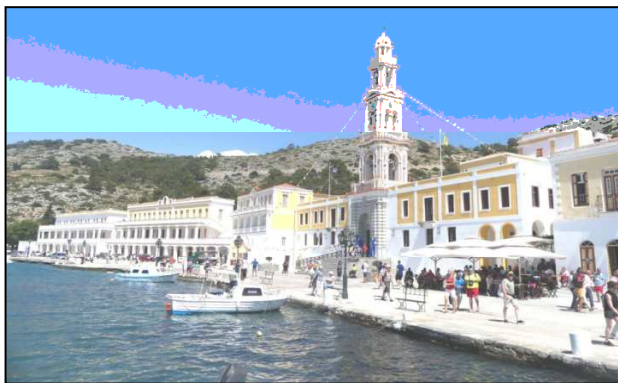
Uvažuje se minimálně o dvoufázové stavební aktivitě, kterou v pozdním středověku využili johanitští rytíři k ochraně místních farmářů. Jeho historie, podobně jako u dalších zdejších „hradů“, není známa.¹¹⁾

Kastro / Symi

Nejjižnější cíp ostrova se zdánlivě žádnou opevněnou stavbou nevyznačuje. Najdeme zde ovšem jeden z pomístních názvů „Kastro“, který ukazuje na existenci neznámého „hradu“. Pod horou Methistis, uprostřed vnitrozemské úžiny mezi zálivy Lopidia a Vathigialo, se nachází lokalita s terénem připouštějícím úvahu o reliktech zaniklé fortifikace. Letecké záběry však bližší specifikaci neumožňují a bez osobní prospekce místa nelze vyslovit žádný kompetentnější závěr.

Těž se mluví o tzv. *Methistis castle* (*Amaxite?*), kde se s výhledem na moře nalézají zbytky kamenné stavby. Lokalita není zmiňována v žádných publikacích a její historie není známa. Své strategické opodstatnění v těchto místech by ovšem měla, neboť jako jediná zabezpečuje chráněný postup páteří cestou od jihu ostrova a kryje nežádoucí přístup z přilehlých zálivů spodní části území.

Pouhých 1400 m jihozápadně od hypotetické pevnosti se nachází zmiňovaný významný poutní klášter sv. Archaněla Michaela v Panormitis.

Obr. 13: Panormitis, poutní klášter sv. Michaela Archaněla (foto autor).

Kastraki / Seskli

Zříceniny starého antického hradu (48 m n. m.) s pozůstatkem starověké věže, leží uprostřed sousedního ostrova Seskli (*Sesklio*, *Teutloussa*). Za turecké okupace byly Seskli přezdívány *Ostrovky sv. Pavla*. Nachází se 900 m jižně od pobřeží Symi. Ostrov má na délku pouhé 2 km.

Svoji slávu prožil pravděpodobně v éře helénistické a byzantské. Keramické nálezy z antického a byzantského období tento předpoklad potvrzují.

Starověký hrad byl většího rozsahu s širším obranným systémem, včetně zapojení, přes sto metrů vysoké hory, *Pano Vardia* v sousedství. Později v areálu hradiště vznikl menší byzantský hrad, který využil předchozí opevnění, a následně jej přestavěli johanitští rytíři. Některé zdivo dosud nese známky cihlového spárování, které se na jejich hradech vyskytuje poměrně často. Celý neosídlený ostrov je prohlášen za archeologickou lokalitu. Historie hradu ale taktéž není známa.¹²⁾

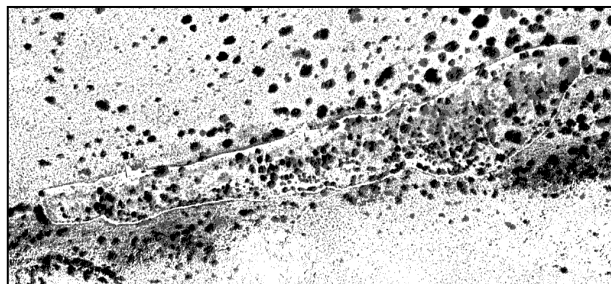
Kastro / Nimos

Neobydlený ostrov Nimos (*Nymos*) u severního pobřeží Symi je taktéž ostrovem spadajícím pod administra-

tivní správu Symi. Ostrovy jsou odděleny 150 m širokým Doriánským průlivem, který tvoří svazek jediného námorního traktu ve spojení s egejskými ostrovy a tureckou pevninou. Jako v předchozím případě, i celý tento ostrov je prohlášen za archeologickou lokalitu.

Nálezy potvrzují osídlení ostrova už od eneolitu, posledních několik pastýřů zde žilo ještě před půl stoletím. Dnes je ostrov bez osídlení a upadá do zapomnění.

Přesto se na ostrově stále nachází kostelík *Panagia Ipakois* a věžovitá stavba z helénistického období, tedy závěru poslední epochy před Kristem. Zmiňována je i existence, historicky blíže neznámého hradu.¹³⁾

Obr. 14: Nimos, půdorysná poloha pravděpodobného hradu (<https://www.google.com/maps>).

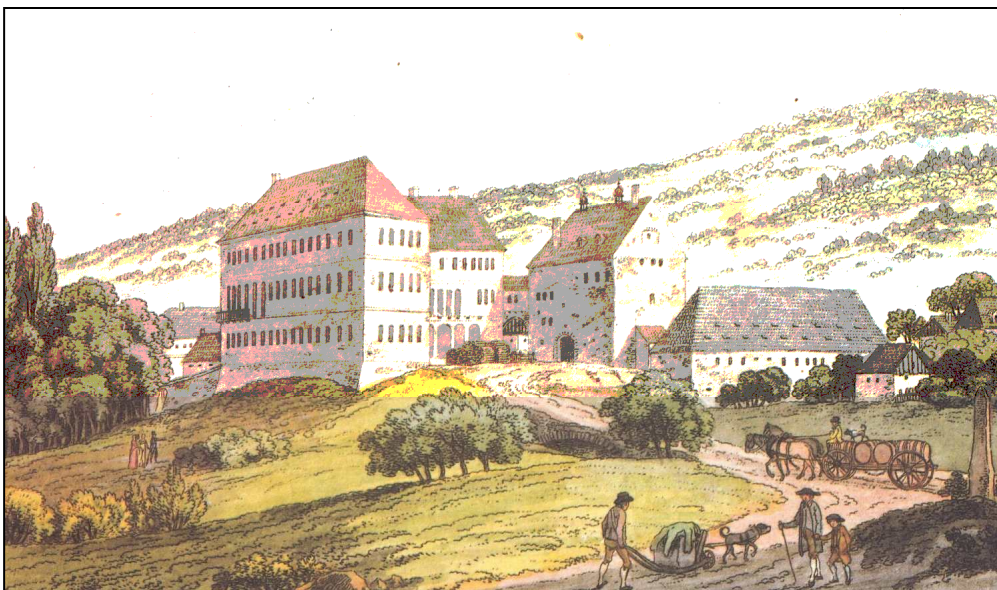
Poznámky: 1) Drakou, F.: Symi. History. Panormitis. Information. Symi of Today. Athens 2017, s. 50–51, 59; Symi Island Archeological Map. B. d. 2) Asfentagakis, M.: A Soldier from Jerusalem in the Conquered by the Hospitallers Dodekanese. Remarks on the Wall-Paintings of the Church of Saint Procopius on Symi. In: Thirty-Seventh Symposium on Byzantine and Post-Byzantine Archaeology and Art. Athens, 12–14 May 2017. Athens 2017, s. 39–40. 3) Citace v pozn. 1, s. 8–33; Dikou, V.: Rhodos. Ostrov slunce. Chania b. d., s. 138–139. 4) Losse, M.: Die mittelalterliche Burg im Chório auf der Ägäis-Insel Sými. Mittelalter. = Moyen Age. = Medioevo. = Temp medieval. Zeitschrift des Schweizerischen Burgenvereins 7/4, 2002, s. 81–89. Stručně o Symi též: Losse, M.: Burgen und Festungen des Johanniter-Ritterordens auf Rhódos und in der Ägäis, Griechenland 1307–1522. Mainz 2017, s. 36, 60–61; Lutterell, A. – Zachariadou, E. A. (eds.): Sources for Turkish History in the Hospitallers' Rhodian Archive 1389–1422. Athens 2008, s. 84. 5) První citace v pozn. 4, s. 90. 6) Loučka, V.: Cestopis Jindřicha z Cedlic. = Travelogue of Heinrich von Zedlit. Bakalářská práce Ústavu českých dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Praha 2022, s. 51, 85. 7) První citace v pozn. 1, s. 20, 33. 8) Losse, M.: Castle of Tsangria. Dostupné z: <https://www.kastra.eu>. 9) Alušík, T.: Památky a výzkumy v okolí města Karystos (Jižní Euboia, Řecko). In: Panorama. Členský věstník spolku Klub přátel výtvarného umění 2013. Praha 2013, s. 16; Hadjidaki, E.: Underwater Excavations of a Late Fifth Century Merchant Ship at Alonnesos, Greece. The 1991–1993 Seasons. Bulletin de correspondance hellénique 120/2, 1996, s. 562. 10) Losse, M.: Kokkinokastro of Symi. Dostupné z: <https://www.kastra.eu>. 11) Losse, M.: Castle of Lappatonio. Dostupné z: <https://www.kastra.eu>. 12) Losse, M.: Kastraki on Seskli. Dostupné z: [kastra.eu](https://www.kastra.eu). 13) Vasileiadou, M. – Liritzis, I.: The Historical Ages in the South-Eastern Aegean (800–200 BC). A Review. Studia Antiqua et Archaeologica 24/1, 2018, s. 20.

Zámek ve Stružné před požárem roku 1811

Václav Chmelíř

Zámek ve Stružné (Kysibl) (okr. Karlovy Vary) má dnes podobu, kterou získal během pseudorenesanční přestavby v letech 1882 – 1885 za Aloisie Czernin-Morzinové, jejímž autorem byl Achille Wolf.¹⁾ Těto přestavbě předcházely za stejné majitelky ještě úpravy v 70. letech.²⁾ Ty se promítly na podobě tohoto panského sídla získané zřejmě po požáru v roce 1811, kdy patrně obdržel klasicistní podobu,³⁾ jakou nám zřejmě v půdorysu zachytily mapy stabilního katastru.⁴⁾ Stav zámku před řečeným požárem nám ilustruje veduta Antonína Pucherna z roku 1808,⁵⁾ překreslená ještě v roce 1822 Johannem Venu-tem.⁶⁾ Zámek před požárem mohou přiblížit také dva dosud nepublikované soudní odhady panství, které se dotkly

ných štukách, pak nákladným zlatem na bílém štafírované dvojité dveře a dveře pak okna, také zčásti ostatní obložení stěn a malbou zdobené pokoje, kde také 2 kusy na stropu a soklu silně poškozeny, dále dvě světnice pro služebnictvo. Ve druhém poschodí je 12 pokojů, z nichž je 8 obyvatelných. Ze sklepů je jeden na pivo s lednicí a druhý dost velký na 300 věder vína. Délka hlavního traktu měří 30 sáhů, k němu připojené křídlo 12 sáhů, šířka celého 9 sáhů. Je stavebními znalci oceněna na 16000 zl. (sic), tento však zámek nenese žádný užitek, naopak vyžaduje výslovně k opravě (?). Tak je pouze možná prodejní cena na nové střeše se nacházejícího se dřeva, pak v téže a druhé budově umístěné železo (- ?), odhadnutá na 2000.

Obr. 1: Stružná, pohled na zámek od jihozápadu. Antonín Pucherna. 1808 (citace v pozn. 5).

také vrchnostenského sídla. Jeden pochází z roku 1798 a druhý z 1805. Panství v té době patřilo Janu Josefu ze Stiebaru, který jej koupil roku 1794.⁷⁾

První ocenění vzniklo na konci 18. století. Dne 7. 8. 1798 vydal zemský soud povolení k soudnímu odhadu panství. Protokol byl vypracován z činnosti komise konané 16. až 19. a 29. září 1798, jejímiž členy byli zemští odhadní komisaři zemský rada Jakob Heinrich, sekretář zemského soudu Johann Schlemmer von Ehrenkrantz, pak hospodářští znalci František Ritsch, ředitel z Jindřichovic, Jan Josef Breütler, ředitel v Lukách, jako znalci lesnictví Antonín Ehrenbeck, kontrolní lesník panství Ostrov, s Janem Diegerem, vrchním lovcím panství Doupov, jako stavební znalci pak Leopold Knoll, zednický mistr z Karlových Varů, Michael Schloßbauer, tesácký mistr tamtéž. Vznikl také tento zápis:⁸⁾

a) Nový zámek. Je pevná dvoupodlažní v pravém úhlu postavená budova, která však není celá vystavěná a která kvůli nedávno chatrné střeše velmi trpěla; v současné době je vybavena novou cihlovou střechou. Obsahuje v přízemí 3 pokoje, kuchyni, 2 velké kvelby, bednářnu a zámeckou kapli. V 1. patře sál, kde však nenachází ani rákosový strop, ani postranní zdi nejsou upraveny, pak 6 s bohatě na rákosovém stropě a římsách umístě-

(„a) Das neue Schloss. Ist eine massives zweistöckiges, in einem rechtem Winkel aufgeführtes Gebäude, welches jedoch nicht gänzlich ausgebaut ist, und wegen des vorhin mangelhaftes Daches viel gelitten hat; gegenwärtig ist solches mit einem neuen Ziegeldach versehen.

Enthalt zu ebener Erde 3 Zimmer, die Küche und 2 große Gewölber, Faßbinderei, und Schloßkapelle. In 1. Stock einen Saal, wobei jedoch weder ein Rohrboden befindlich noch die Steitenmauern, zugerichtet sind; dann 6 mit prachtvoller an der Rohrdeke und der Gesims angebrachter reich vergoldeter Stukator Arbeit, dann mit kostbaren Gold auf weiß stafirten doppelthüren und Thur dann Fenster, auch zum Theil übrigen Wand Verkleidungen, und Schildereien ausgezierth Zimmern, wo von eben 2 Stuk an der Rohrdecke, und den Fußtafeln stark beschädiget sind, ferners zwei bedienten Stuben. In zweiten Stock sind 12 Zimmer wunter 8 bewohnbar sind. Von den Kellern ist einer auf Bier mit einer Eissgrube, und der andere bis auf 300 Emr Wein geräumig genug. Die Länge des Haupttrakts müsst 30 Klafter der daran stossende Flügel 21 Klafter, die Breite von ganzen 9 Klafter. Wird von Bauverständigen geschätzt auf 16000 f, die jedoch dieses Schloß keinem Nutzen trägt; vielmehr zur Herstellung und Nahmhaftes fordert, so wird nur der mögliche Verkauf-

preiss des an der neuen Dachung befündlichen Holzes, dann in selber und der übrigend Gebäu angebrachten Eisenwerks geschätzt auf 2000“)

b) Starý zámek. Vedle nového zámku se nalézá ještě starší šindelem krytá, dvě podlaží/patra vysoká budova, 24 sáhů dlouhá a 7 sáhů široká, zdivo z ní je dobré, střecha se nachází v prostředním stavu, ale podlahy v pokojích druhého podlaží jsou špatné. V 1. podlaží je úřední kancelář, čtyři obytné pokoje a 1 kuchyně, dále spíž. Ve 2. podlaží pět pokojů, 1 kveľb a 1 kuchyně; pod budovou se nachází prostorný sklep. Celá stavba má komunikační chodbu do nového zámku a je stavebními znalci oceněna na 3542 zl. Když však tento zámek a jeho první poschodí je určeno k umístění kanceláře, dolní jako byt sládka, tudíž poze druhé podlaží a 3 pokoje prvního podlaží mohou být užívány k jinému účelu, tak je zde pouze odhadnuto na 1000.

Obr. 2: Stružná, výřez z císařského otisku mapy stabilního katastru z roku 1842 (citace v pozn. 4).

(„b) Das alte Schloß. Neben dem neuen Schloß befindet sich noch ein altes mit Schündeln gedektes zwey Stok hohes Gebäude, 24 Klafter lang und 7 Klafter breit, das Mauerwerk davon ist gut, das Dach befündet sich in Mittelstand, die Fußböden in Zimmer des zweiten Stoks aber sind schlecht. In 1. Stok ist die Amtskanzley, vier Wohnzimmer und 1 Küche, dann ein Speiß Gewölß. In 2 Stok fünf Zimmer 1 Gewölß und 1 Küche; unter dem Gebäude befündet sich ein geräumiger Keller, das ganze Gebäude hat einen Kommunikations Gang in das neue Schloß, und wird von den Bau verständigen auf 3542 f geschätzt; Nachdem jedoch dieses Schloß, und dessen erstes Stokwerk zur Unterbringung der Kanzley, das untere Geschoss zur Wohnung des Brauers bestimmt ist, somit nur der zweite Stok, und 3 Zimmer des ersten Stoks zu einem andern weiten Gebrauch benutzt werden können, so wird selbes hier lediglich angeschlagen für 1000.“)

Odhad ještě hovoří z vrchnostenských nemovitostech ve Stružné o bytech úředníků a pivovaru, kůlně s kurníkem na kuřata, bytu vrátného, panském dvoru, stodole, sýpce, mléčnici, (jiném) bytu vrátného, smolárně, vinopalně, haltyř, domu ochranného Žida.

Další odhad na sebe nechal čekat jen několik let. Vojtěch Ledvinka z Adlersfeldu, zemský rada zemského soudu, Anton Emmanuel Peters, auskultant téhož, jako nařízení odhadní komisaři tohoto soudu, dále Josef František Böhm, verušický správce, a František Linke, obroční panství Javorná jako hospodářští znalci, Jan Jakub Rieger, vrchní myslivec doupovského panství, jako znalec lesnictví, a František Karel Schmied, zednický mistr z Podbořan, Leopold Knoll, zednický mistr z Karlových Varů, Josef Seifert, tesařský mistr z Karlových Varů, Josef Schwengsbier, tesařský mistr ze Staré Role, jako stavební znalci, odhadli dle nařízení českého zemského soudu z 16. 4. 1805 panství Kysibl, patřící stále Janu Josefovi ze Stiebaru. Odhad z 11. 7. 1805 přinesl tyto charakteristiky zámku:⁹⁾

1. Nový zámek. Tento je z kamene a cihel na vápno v pravém úhlu postavená dvoupodlažní budova, která kvůli zde se předtím nacházející chatrné střеше velmi trpěla, tato obsahuje v podzemí 4 klenuté prostorné sklepy, v přízemí 3 vytápěné prostorné pokoje s prkennou podlahou, velkou kuchyní, 3 kveľby a kapli se sákrstíí, v jednom z těchto kveľbů je bednárna, vše klenuté a v použitelném stavu; v prvním poschodí velký sál v němž se nenachází ani rákosový strop ani prkenná podlaha pro svoji závodnost nepoužitelná – 6 s bohatými na rákosovém stropu, dveřích, oknech, zdech a obložení stěn umístěnými z velké části zlatými a malovanými ozdobami opatřenými pokoji, které se však také i s podlahou z velké části se nachází poškozené, dále 2 světnice pro služebnictvo v použitelném stavu, ve 2. podlaží 12 pokojů, z nichž 8 je obyvatelných, opatřených s prkennou podlahou a prkenným stropem. Hlavní trakt je dlouhý 30 sáhů a připojené křídlo 21 sáhů dlouhé, celá budova široká 9 sáhů. Zdiv celého zámku, stejně jako krov, včetně nedávno opravené cihlové střechy, jsou v dobrém stavu a zámek je s přihlédnutím jeho užitečnosti a užívání odhadnut na 2000.

(„1. Das neue Schloß. Dieses ist von Stein und Ziegel auf Kalk erbautes in einem rechtem Winkel aufgeführtes zweistöckiges Gebäude, welches wegen des vorhin befündlichen sehr mangelhaften Daches, sehr viel gelitten hat, dieses enthält unter der Erde 4 gewölßte geräumige Keller, zu ebener Erde 3 beheizbare geräumige Zimmer mit Brettfußboden, große Küche, 3 Gewölßer, und 1 Schloßkapelle mit der Sakristei, in einem dieser gewölßer ist die Fußbünderei, alles gewölßt, und in brauchtbahrend Zustand; in ersten Stok 1 großen Saal wobei jedoch weder ein Rohrboden befündlich, noch der Brettfußboden wegen seiner Mangelbarkeit brauchbar ist – 6 mit prachvollen, an der Rohrdecken, Thür Fenstern, Wänden, und Wand Verkleidungen angebrachten grösentheils von Gold und Schildereien angebrachten Verzierungen versehene Zimmer, welche aber auch samt dem Fußboden großen Theils beschädigt sich befinden, ferner 2 Bedienstentuben in brauchbaren Stand, in 2. Stok 12 Zimmer, worunter 8 bewohnbar sind mit Brettfußboden un Brettdecke versehen. Der Haupttrakt ist 30 Klafter, und der daran stoßende Flügel 21 Klaftern lang, das ganze Gebäude 9 Klafter breit. Die Mauer des ganzen Schloßes, so wie auch der Dachstuhl, samt den ohnlängst hergestellten Ziegeldach sind in guten Stand, und das Schloß wird mit berücksichtigung dessen Brauchbarkeit und Benützung geschätzt auf 2000.“)

Obr. 3: Stružná, pohled na zámek od jihovýchodu (foto V. Chmelíř 2001).

2. Starý zámek leží vedle předtím zmíněného, 24 sáhů dlouhý, 7 sáhů široký, pod zemí 7 klenutých, v sousedství ležících sklepů, jejich podlaha je z části dlážděná, zčásti vytesána ve skále; v přízemí vpravo obsahující 1 přesň, 1 kuchyni a 1 světnici opatřené prkenou podlahou, vlevo klenutá světnice určená k bydlení úředního sluhy, klenutá komora jako vězení, 2 kvelby a předsň kuchyně. Po zevně přilehlých kamenných schodech do (...) poschodí předsň, (...) chodba (...) budovy s prkenou podlahou, kvelb s (...) dlážděný, klenutá kuchyně, 2 pokoje s prkeným stropem, dvě poslední jsou určeny v současnosti jako úřední kancelář a archiv, ve druhém podlaží chodba dlážděná cihlami, 5 pokojů, 2 komory s prkenou podlahou a prkeným stropem, kuchyně a 3 komory bedněné prkny, střecha je ze šindele. Tato stavba je postavena z kamene a cihel na vápno, zdi se nacházejí v dobrém, střecha však v prostředním stavu. Před tímž stojí kamenná kašna i s ze dřeva postavenou mléčnicí, odhadnuta s přihlédnutím její použitelnosti a užívání za 1200. („2. Das alte Schloss liegt neben dem vorher erwähnten 24 Klfr lang, 7 Klfr breit unter der Erde 7 gewölbte, an einander liegende Keller, deren Fußboden theils von Ziegeln gepflastert, theils in Felßen sich ausgehauen befündet; zu ebener Erde rechts des Brauerswohnung enthaltend 1 Vorhaus, 1 Küche 1 Zimmer und 1 Stube mit Brettfußboden versehen, links 1 gewölbte Stube zur Amtdienners Wohnung bestimt, 1 gewölbte Kammer zum Arrest, 2 Gewölbe, und im Vorhaus die Küche. Über die von außen angebrachte steinerne Stiege in (...) Stok 1 Vorhaus, 1 (...) Gang (...) der (...)

Gebäudes mit Brettfußboden, 1 Gewölb mit (...) gepflastert, 1 gewölbte Küche, 2 Zimmer mit Brett[dek]e, 1 Zimmer mit Rohrboden, und 2 gewölbte Zümmer, alle mit Brettfußboden, letztere zween sind zur Amtskanzley, und Archiv gegenwärtig bestimmt, im zweiten Stok 1 Gang mit Ziegeln gepflastert, 5 Zimmer, 2 Kammer mit Brettfußboden und Brettdeke 1 Küche, und 3 von Brettern verschlagene Kammern; das Dach ist von Schüdeln. Dieses Gebäude ist von Stein und Ziegeln auf Kalk erbaut, die Mauern befünden sich in guten, das Dach jedoch in mittelmässen Stände. Vor demselben stehet ein steinerne Röhrkasten nebst den Millichkeller von Holz errichtet; mit Berücksichtigung dessen Brauchbarkeit, und Benutzung geschätzt um 1200.“)

Popis dále připomíná ve Stružné byty úředníků (stojící při předvoří Starého zámku), pivovar, kůlnu s kurníkem na kuřata, bývalý byt vrátného, vozovou kůlnu, stodolu s vozovou kůlnou, sýpku, (další) bývalý byt vrátného, bývalou budovu panského dvora, mlýn, bývalou smolárnu, bývalý dům ochranného žida, haltýř, flusárnu, vinopalnu.

Oba odhady popisují stavbu, která od svého vzniku, jenž se předpokládá v předbělohorské době za Colonnů z Felsu, už prošel rozsáhlými přestavbami za Černínů z Chudenic,¹⁰⁾ jež jsou archivně doložené. Méně víme o případných zásazích za dalších majitelů v průběhu 18. století, jejichž výsledkem byl 1798 a 1805 popisovaný zámek. Ty může odhalit případný nový stavebněhistorický průzkum.

Poznámky: 1) Némethová, L.: Stavební činnost Aloisie Czernin-Morzinové (1832–1907). Bakalářská práce Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Praha 2022, s. 30–31. 2) Citace v pozn. 1, s. 30. 3) Ryšavý, V.: [Zámek Stružná. Stavebněhistorický průzkum.] Dějiny objektu, s. 17. Uloženo v: NPÚ, ú. o. p. v Lokti, oddělení EDIS, sign. SHP 000058. 4) <https://ags.cuzk.cz/archiv/>. 5) Bělohávková, J.: Západočeské hrady a zámky. Veduty. Plzeň 1988, nestránkováno. 6) https://www.hrady-zrceniny.cz/s_struzna.htm. 7) NA Praha, fond Desky zemské, Desky zemské – hlavní knihy, i. č. 62, sign. G VIII, fol. 77. 8) NA, Praha, fond Zemský soud (dále ZP), i. č. 170, sign. IIIBb 14 sub. 5, kart. 226, Soudní odhadní protokol panu hraběti Janu Josefu ze Stiebaru na Buttenheimu náležejícímu v Loketském kraji ležícímu panství Kysibl. 9) NA Praha, fond ZP, i. č. 204, sign. VIII 834, kart. 2361, soudní odhad. Papír archiválie je poškozen a místy nečitelný. 10) Citace v pozn. 3. Viz též Vlček, P.: Francesco Caratti. Umění 32/1, 1984, s. 1–21.

Drobnosti, dodatky, opravy, informace, zajímavosti, ohlasy

Dějiny staveb 2024

Konference proběhla ve dnech 12.–14.4. Konferenci předsedal **Zdeněk Procházka**. Účastnilo se 65 odborníků a bylo předneseno 30 referátů. Podrobnosti i s anotacemi naleznete na www.evida.cz/shp. Během nedělní exkurze jsme navštívili zámek v Chříví, zámek a městečko Zvíkovec, ostrovec-ký mlýn, a kostel sv. Stěpána v Mýtě.

Sborník z konference Dějiny staveb 2023 bude rozšířen o příspěvky z letošní konference, které autoři dodají do 30.9. 2024. a vyjde do konce tohoto roku.

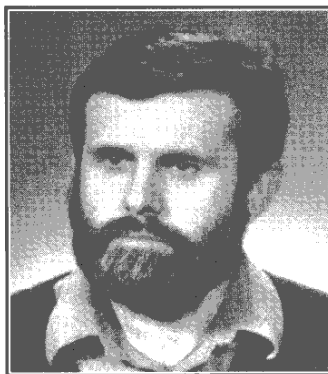
PM

Úvodní slovo k Dějinám staveb 2024

Jan Anderle

Letošní konference Dějiny staveb je v řadě ohledů mimořádná. Tak například poprvé v její čtyřicetileté historii jí předsedá amatérský badatel. Do let konference počítám totiž i dobu, kdy se nekonala z důvodu státem organizované hysterie kolem čínského viru, což ovšem neznamenovalo úlevný pracovní výpadek pro jejího hlavního realizátora a vydavatele konferenčního sborníku Petra Mikotu.

Ale zpět k tomu amatérovi. Označuji tak v původním smyslu „milovník“ Zdeňka Procházku, který si to bohatě zaslouhuje svojí činností od doby „co rozumu pobral“ až do své letošní sedmdesátky, která, jak doufáme a Zdeňkovi přejeme, nebude badatelsky konečným milníkem. Romantik, historik, archeolog, dokumentátor a památkář, autor takto zaměřených knih a jejich nakladatel, soustředěný svojí činností na západní Čechy a v nich především na milovaný Český les, mnohdy nezištně vykonal to, co bylo povinností k tomu zřízených institucí. Jindy by snad byl bez ironie nazván národním buditelem. Místo toho se mu od některých dostalo pro přeshraniční spolupráci a šíření dobrého jména Čechů v Bavorsku a Horní Falcí označení „exponent sudetoněmeckého landsmanšaftu“. Snad závist pak hnala nešťastníka, který, kryt autoritou památkového ústavu, na Zdeňka podal trestní oznámení de facto za pořízení archeologické dokumentace pro tachovské museum v objektu zaniklého kostela v Pořejově. Rušivý zásah do lokality

Josef Miler
1947 - 1999

přitom způsobil bagr při pochybené akci takzvaného „Land-artu“, již pořádala Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara (sic), kterážto aktivita se vyznačovala uměleckým dotvořením (dle našeho názoru narušením) více historických lokalit. Je tedy nabíledni, že konference má letos předsedu zkušeného, i kdyby měl během přednášky od sebe trhat dva rozkohoutěné vědecké rivaly, jak se přihodilo Zdeňku Dragounovi při jednom z prvních ročníků.

Když umíral zakladatel a dlouholetý předseda Klubu Augusta Sedláčka Josef Miler (1947–1999), přál si, aby Klub uspořádal konferenci věnovanou studiu vrchnostenských sídel, najmě hradů. Při výletu s Jiřím Škabradou ke Zdeňkovi Procházce na Domažlicko na podzim 1999 při procházce mezi milavečskými mohylami dostával tento úmysl konkrétnější podobu s tím, že téma se rozšířilo na veškeré historické stavby. Večer ve Zdeňkově středověké krčmě U Meluzíny po příslušné konsumaci jsme „měli jasno“. Nazítří cestou ve

PSÁNO CESTOU VLAKEM Z DOMAŽLICE OD ZDEŇKA, KDOŽ JSME S JIŘÍKOU ŠK.
VYTVOŘILI KONCEPCI KONFERENCE 3. 12. 1999

Pracovní konference „Středověké sídlo“
in memoriam RhoDr. Josefa Milera
přípravný výbor

Dr. Jan Audoulet předseda
RhoDr. Dragoun
RhoDr. Martin Elbel

RhoDr. Macek
RhoDr. Petr Vaňhara

Wladislav Paríž

RhoDr. Procházka

taudš Karel / Jiří Škabrada

RhoDr. Miler - sekretář

v laku z Domažlic jsme s Jiřím čtali koncepci konference na zmuchlaném a při okrajích potřísněném papíře od svačiny (viz příloha; pro účely archivace okraje odstříženy). Zjara roku 2000 už po hlavním schodišti zámku v Nečtinách stoupal dav ve složení od seniorních špiček oboru po prosté zájemce, aby se účastnil prvního ročníku konference Dějiny staveb „in memoriam RNDr. Josefa Milera“.

Nepodařilo by se to, nebýt šťastného rozhodnutí učinit sekretářem, tedy skutečným realizátorem konference Petra Mikotu, člena vedení Klubu. Jeho organizačnímu talentu a mimořádné příli vděčíme za hladký a radostný chod konferencí od tehdy až po dnešek. Díky ale patří celé rodině Mikotových. Vydání konferenčního sborníku roku 2000 se v rámci svého časopisu Průzkumy památek mimořádně ujal Památkový ústav středních Čech v Praze, dál ale zůstala tato čest i zátěž na Klubu. Kdyby Petr Mikota nebyl agnostik, uvěřil by spolu s námi v zázrak, když se mu po všechna léta s minimem prostředků dařil kouzelnický trik: Účastník konference mohl při prezentaci obdržet sborník příspěvků z předešlého ročníku. Žádná další podobně orientovaná konference u nás to aktuálně nedokáže. Vymoci z autorů jejich články, zorganizovat redigování, překlady resumé, sám provést sazbu, hlídat si tisk, vazbu ..., vše s velmi omezeným rozpočtem, to je množství duševně i tělesně vyčerpávající práce. Letošní sedmdesátník Petr Mikota, kterému zde blahopřejeme a děkujeme, se cítí unaven a tíží celé organizace dále nepone, jakkoli se nezříká dílčí úlohy i v budoucnu.

Spolu s ním z místa hlavního pořadatele konference Dějiny staveb odchází i Klub Augusta Sedláčka. Také tím je letošní ročník mimořádný. Jsme přesvědčeni, že přání Josefa Milera jsme splnili. Přiznejme si rovněž, že bez úplného zapojení Petra Mikoty nemá aktuálně Klub kapacitu, aby úlohu hlavního organizátora zastával. Dobře fungující „stroj“ konference, tuto mimořádnou hodnotu, je Klub ve srovnání s Petrem Mikotou ochoten předat serióznímu partnerovi, který zajistí trvání Dějin staveb v podobě konference a nedílně také jejího pravidelně a řádně vycházejícího sborníku, jak až do letoška bylo zvykem. V úvodních rozpravách se nástupcem hlavního pořadatele jeví Národní technické muzeum a jeho Centrum stavitelského dědictví v Plasech, na jehož půdě se po opuštění Nečtin konference již řadu let koná. Doufáme, že budoucnost naše naděje nezklame.

House of Castles

Jsme nadšenci do hradů, kteří si kladou za cíl prezentovat širokou škálu hradů a zámků po celé Evropě a vytvářet prostor, kde můžete objevovat a nechat se unášet krásou toho, co zanechali za sebou staré civilizace.

Takto se představují autoři webové stránky www.houseofcastles.com/cz. Zakladateli tohoto hnutí jsou Niko & Theresa Lobkowicz. O jejich zápalu o věc svědčí i přijetí naší skupiny na vlastním hradě – Červeném hrádě (viz zpráva o výletě plzeňské pobočky).

redakce

Už jste četli

Dvořáčková D., Záruba F. a kolektiv: Dvory a residence v proměnách času. Sborník prací Historického ústavu AV, 2023. Kastelologickou tematikou se zabývá příspěvek F. Záruby **Královské residence optikou architektury a umění** a Roberta Šimůnka **Dvory a residence české středověké šlechty**. Rozsáhlá bibliografie.

Archaeologia historica 48/1, 2023. Z obsahu: Mazáčková, J. – Žaža, P.: What do we know about castle kitchens and their management? Forty years of excavations of Rokštejn Castle; Kovačiková, L. – Drnovský, P.: Vyhodnocení zvířecích kostí z hradu Mokřice (Čechy). Ohlédnutí za pestrostí jídelníčku obyvatel středověkého hradu a možnostmi produkce potravin živočišného původu; Sýkora, M.: Obléhání hradu Kostomlaty, Blahová, S.: K dokladem hygieny na hradě Hrušov; Plaček, M.: Voda na hradech johanitského státu v Egeidě.

Archaeologia historica 48/2, 2023. Vybíráme: Sýkora, M.: Hrad Skalka u Třebenic (okres Litoměřice); Drnovský, P.: Tvrz v Mlázovicích (okres Jičín) ve světle archeologických výzkumů : postavení sídla v kontextu okolních fortifikací a jejich vývoje.

Václav Chmelíř

Zprávy z klubu

Rada

Kontaktní adresa: KAS, K Fořtovně 202/23, 312 00 Plzeň. Tel.: 605 935 091, e-mail: vchmelir@email.cz.

Pobočka Praha

Kontaktní adresa: KAS Pobočka Praha, PhDr. Helena Klímová, Tř. Milady Horákové 133, 166 21 Praha 6 – Dejvice; Petr Valenta, e-mail: geomess@volny.cz.

Zpráva o činnosti v roce 2023: Proběhlý rok 2023 byl po třech letech prvním, který nebyl narušen žádnými restriktivními opatřeními mnohdy nekompetentního státu a býval by mohl umožnit plně rozvinutí činnosti pobočky. Pohříchu se však nepodařilo obnovit bývalou významnou zájezdovou činnost, neboť její letití organizátoři zdravotně zchátrali a jejich následovníci se dosud nevyskytli.

Činnost pražské pobočky se tak soustředila na pořádání pravidelných schůzek s přednáškami na hradní a památková témata na obvyklém místě v budově Národního archivu.

V lednu nám kolega Petr Šafránek předvedl lukrativní letecké záběry z dronu nad hrady severní části regionu Jižních Tyrol. V únoru a březnu nás seznámil Martin Holý v prvních dvou částech s památkovým bohatstvím povodí řeky Lahn od jejího ústí zprava do Rýna u Koblenze po střední tok (Limburg, Wetzlar, aj.) a závěrečnou oblast věnovanou hornímu toku pak pojednal v červnu (Marburg aj.). V dubnu jsme shlédli další Šafránkovu leteckou přehlídku hradů a pevností v italských regionech Lazio a Umbrie. Zásadní sdělení pak přinesla květnová přednáška Jiřího Varhaníka věnovaná hradní kapli na Bezdězu. Otrásla kapli jako jednou ze základních staveb naší umělecké historie pro dobu rané gotiky a přesvědčivě naznačila, že velká část jejích charakteristických výtvarných prvků je až výtvozem její málo známé novodobé rekonstrukce z přelomu 19. a počátku 20. století. V září nás Martin Holý seznámil s překvapivě velkým bohatstvím románské a raně gotické církevní architektury s freskovými výmalbami v oblasti východního Slovenska, které bylo téměř neznámé nejen u nás, ale i v regionu samém a stává se dnes novým fenoménem kulturního bohatství Slovenska. Říjnová schůze se odehrála v Historickém ústavu Akademie věd, kde nás PhDr. Eva Doležalová důkladně seznámila s tam deponovanou pozůstalostí prof. Augusta Sedláčka. Bylo velmi působivé probírat se Sedláčkovými věhlasnými kartotékami a dotýkat se jeho písemností psaných úhledným velmi drobným písmem na rozličných kouscích všemožných papírů a papírků včetně krásných a graficky dokonalých i barevných výkresů hradních půdorysů! V listopadu nás Jan Boukal seznámil s hradní či dnes spíše zámeckou královskou architekturou oblasti středověkého jádra Dánského království - oblastí Kodaně a protilehlého dnes švédského Malmö. Prosincový závěr roku obstaral dronový přelet nad hrady Katalánska kolegy Šafránka. Překvapilo množství a rozměry tamních hradů a pevností a okázalý dosavadní nezáměr tamní společnosti o tyto spektakulární památky.

Zpráva o hospodaření: Počáteční stav pokladny pražské pobočky k 1.1.2023 činil 9.568 Kč. Celkové příjmy během kalendářního roku dosáhly výše 6.390 Kč, celkové výdaje pak výše 7.768 Kč. Konečný zůstatek v pokladně tak k 31.12.2023 činil 8.190 Kč. Pražská pobočka k dnešnímu dni čítá 51 členů.

Petr Valenta

Pobočka Hradec Králové

Kontaktní adresa: Ing. Jiří Slavík, Nerudova 1210, 517 41 Kostelec nad Orlicí, e-mail: slavik.jiri@npu.cz.

Letošní jarní výjezd byl naplánován do sousedního Polska, konkrétně za Krkonoše k Jelení Hoře. V sobotu 20. 4. jsme se v Jaroměři sešli v sestavě (Čížek, Nožička, Slavík, Švejkar, Vitvar + 2 hosté z archeologického ústavu v Hradci Králové a jeden rodinný příslušník). Dvěma auty jsme vyrazili vstříc vrcholům Krkonoše a nejpřímější cestou přes Kowary do oblasti Jelení Hory, kde jsme měli v plánu navštívit tři lokality. Již tradičně náš jarní termín byl ve znamení posledního výkřiku zimy, tentokrát opravdu pořádné. Neustálý déšť i vítr, v horách i sníh, a teplota se za celý den nevyšplhala přes 5°C, na polské straně byla dokonce pod nulou. Nicméně od našeho plánu nás to neodradilo.

První zastávkou byl hrad **Chojnik**, monumentální zřícenina hradu u městečka Sobieszów. I přes neustálý déšť a tvrdý půlhodinový výstup to stálo za to. Tento hrad se už nachází v nejsevernější části polského krkonošského národního parku. Důkladně jsme tento impozantní objekt ze 14. století, který založila slezská větev Piastovců, prohlédli. Hrad se stal zříceninou po požáru, který způsobil úder blesku v roce 1675. Od první poloviny 19. století se stal Chojnik oblíbenou turistickou destinací, což platí i dnes. Počasí se při naší návštěvě rapidně zhoršilo, začal padat sníh, a tak byl nejvyšší čas využít příjemné hradní „Karczmy“, kde jsme se zahřáli, trochu osušili a občerstvili. Prohlídka Chojniku nás poměrně zdržela, ale jen v dobrém.

Pokračovali jsme dále, cílem byla tvrz **Siedlecin** – přesněji **Wieża Książeca** nedaleko Jelení Hory. Opět velmi zajímavý objekt, dochovaná gotická věžovitá tvrz pravděpodobně z první čtvrtiny 14. století, opět založena slezskými Piastovci. Dnes je tato tvrz o čtyřech podlažích zpřístupněna, byl proveden rozsáhlý archeologický průzkum a rekonstrukce. Hlavním obraným prvkem mohutné tvrze byl vodní příkop, který z více jak poloviny dodnes obklopuje objekt. Zajímavostí jsou dochované – odkryté nástěnné malby, zobrazující příběhy z legendy o rytíři Lancelotovi od Jezera. Na tvrzi si každý z výpravy nakoupil nejen suvenýry, ale i literaturu vztahující se nejen k tvrzi, ale i k dalším šlechtickým sídlům slezského příhraničí v Polsku. Počasí na chvíli přálo, abychom si objekt nafotili a prohlédli z venku, ale čas neúprosně běžel.

Většina objektů je dnes v této oblasti otevřena pouze v určitou dobu a nyní v dubnu do 16.00, což znamenalo, že třetí plánovaný objekt zříceninu hradu Wleń jsme již nestihli. Do objektu bychom se již nedostali, tak nezbyvá než v budoucnu naplánovat další výjezd do této části Polska. Všichni se shodli, že je čas k návratu domů, který pro všechny z nás byl velmi vzdálen a k tomu se opět nebesa rozhodla připomenout, že v tento den nás šetřit nebudou. Za deště jsme si alespoň z aut při průjezdu prohlédli centrum Jelení Hory a vyjeli vstříc pohraničním horám,

kde v nejvyšších pasážích byla souvislá vrstva sněhu na vozovce. I přes počasí, které panovalo, a i nejstarší členové klubu nepamatují, že by takové na výletě, kdy bylo, se naplnilo očekávání a vládla spokojenost z navštívených míst. Věříme, že podzimní výjezd do Rychlebských hor a Javornického výběžku bude ohledně počasí přívětivější a za stejně hojně účasti.

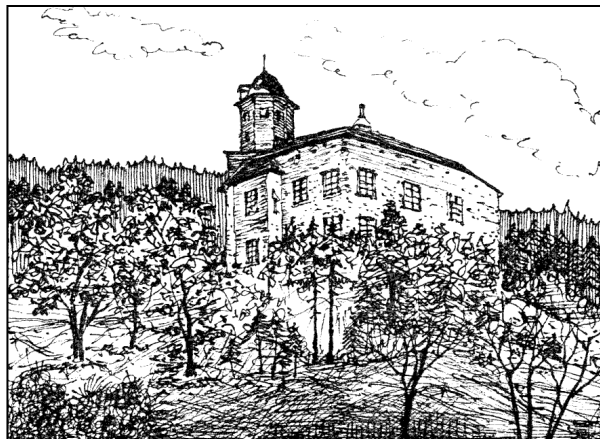
Jiří Slavík

Pobočka Zlín

Kontaktní adresa: KAS, pobočka Zlín, Petrla Marek, Na Vyhliďce 1614, 76001 Zlín, mpetrla@seznam.cz, Internetové stránky pobočky: <http://www.kaszlin.estranky.cz>.

Zveme Vás na výstavu kreseb a fotografií našich členů:

Cesty bez kompasu. Výstava kreseb Milana Zikmunda a fotografií MUDr. Jiřího Hozy Ph. D. s tematikou hradů, zámků a tvrzí, které oba autoři na svých toulkách zachytili. Městská galerie Otrokovice od 24. 6. do 11. 8. 2024.

Pobočka Plzeň

Kontaktní adresa: KAS, K Fořtovně 202/23, 312 00 Plzeň, tel: 606 666 415, e-mail: tokarel@seznam.cz.

V dubnu zazněla na schůzce zajímavě koncipovaná přednáška F. Kasla: O filmu Noc na Karlštejně pohledem badatele středověku.

Další přednášky se z organizačních důvodů nekonaly, ale proběhl pro členy plzeňské pobočky den otevřených dveří na

Naše výprava na Červeném Hrádku. Selfčko fotí N. Lobkowicz.

tvrzi **Svinná**. Kromě podrobné prohlídky s výkladem se konaly oslavy 70. let dvou členů klubu Petra Mikota a Zdeňka Procházky s neodmyslitelným pečením prasátka. Jako bonus proběhly křtiny již dlouho připravované publikace Tvrz a zámek Svinná. Již více než 25 let probíhající hloubkový stavebněhistorický průzkum přinesl velké množství informací, které jsou navíc doplněné pečlivým archivním průzkumem. Tomáš Karel jako autor však stále není s textem spokojen, ale tisk už se skutečně blíží.... I proto byly přizváni na tyto (doufejme, že nikoli předčasné) křtiny i majitelé okolních zámků.

V sobotu 25. 5. 2024 proběhla pravidelná jarní **autovycházka** plzeňského KASu. Vyrážíme od plzeňského hlavního nádraží se dvěma auty na Sedlánsko. První zastávkou jsou **Solopysky**, kde se na návsi nachází renesanční sýpka, někdy označovaná za tvrz. V předpolí areálu zámku **Červeného Hrádku** u Sedlčan se potom setkáváme s osádkou dalšího vozu a jsme kompletní. Zprvu to zde vypadalo jen na obhlídku exteriérů, ale jeden z účastníků se osmělil zazvonit a sám pan majitel Nicolaus Lobkowicz nám umožnil navštívit vedle pseudogoticky upraveného sálu v bývalé věži tvrze (s portréty a erby rodu Mladotů ze Solopisk) také nově zřízenou kapli v přízemí sousedícího paláce. Na závěr se s námi také vyfotografoval. Pak následovala procházka kolem zámku, která vedla i dosti zpustlou původní zahradou. Dále obhlédneme areál zámku v **Kosově Hoře** s novodobě provedeným sgrafitem. Členitost stavby ukazuje na její složitější vývoj. Rozsáhlý je areál panského dvora v **Bolechovicích**, v jehož severozápadní části se nachází barokní zámek se samostatně stojící kaplí a altánem. Přejíždíme do osady Zadní Boudy, odkud jdeme po turistických značkách ke zřícenině hradu **Zvěřinec**. Jeho mohutné příkopy jsou dobře patrné, což se týká i staveb v čele předhradí. Jádro hradu na vrcholku se topí v zeleni, nicméně po cestičkách se sem dostáváme a vidíme i desku upomínající na K. H. Máchu. Ve vsi **Plešišť** si prohlédneme ze silnice usedlost, jejíž součástí je i obytná věž tvrze. Pak na náměstí někdejšího horního města **Krásné Hora nad Vltavou** navštívíme malé muzeum v bývalé sýpce označované také za tvrz. Na náměstí zaujme i historická kamenná míra strychu (korce). Jelikož máme dost času, tak krátce pak stavíme u pout-

Na hradě Zvěřinci, foto R. Martínek.

ního kostela v obci Svatý Jan a následně obhlédneme část exteriérů zámku ve **Skrýšově**. Nad plán ještě posléze obejdeme areál dvora a zámku ve **Zduchovicích**. Zde program definitivně končíme a vracíme se. Počasí se vydařilo, ale dojem z výletu oslabuje malá účast, která činila pouhých osm osob, což je znatelný úbytek proti někdejšímu počtům. Můžeme jen doufat, že se to časem zlepší.

Podzimní autovycházka dne 21. 9. povede do jižních Čech. Program bude upřesněn mailem.

Redakce

Další informace od poboček redakce do uzávěrky tohoto čísla neobdržela.

Kontakty na ostatní pobočky:

Pobočka Brno

Kontaktní adresa: Stanislav Pivoňka, Bořetická 4, 628 00 Brno, e-mail: st.piv@seznam.cz; Ing. Pavel Švehla, Ondráčkova 3, 628 00 Brno-Líšeň, e-mail: svehla.pavel@volny.cz.

Pobočka Humpolec

Kontaktní adresa: KAS, z.s., pobočný spolek Humpolec, Hradská 818, 396 01 Humpolec, E-mail: kocmani.hu@seznam.cz, frantisek.kocman@mesto-humpolec.cz, tel: 777 347 511 – František Kocman. Internetové stránky pobočky: <http://www.hrad-orlik.cz>

Pobočka Olomouc

Kontaktní adresa: KAS, pobočka Olomouc, Katedra historie FF UP, Na Hradě 5, 771 80 Olomouc, e-mail: jihoz@post.cz.

Uzávěrka dalšího čísla: 10. 9 2024
(vyjde v první červencové dekádě 2024)

Výzva čtenářům !

Přátelé a příznivci Hlásky. Máme málo článků k publikování. Pochlubte se svými objevy a postřehy.

HLÁSKA, zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka. ISSN 1212-4974.

Vychází čtvrtletně. Toto číslo vyšlo v 1. červencové dekádě 2024.

Šéfredaktor Mgr. Václav Chmelíř, Ph.D. (rozumber@post.cz), technický redaktor ing. Petr Mikota (pmikota@post.cz), redaktor pro internet Milan Novobilský (klub_augusta_sedlacka@centrum.cz).

Adresa redakce: Klub Augusta Sedláčka, K Fořtovně 202/23, 312 00 Plzeň.

Vydává Klub Augusta Sedláčka za přispění statutárního města Plzně.

Registrováno pod značkou OK UmP 23/1991. 350 výtisků